

DOI [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-21\(50\)-43-56](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-21(50)-43-56)

УДК: 161.2 (0.45) 316.1

Боброва Лариса Григорівна,

кандидат психологічних наук,

старший науковий співробітник лабораторії

психології спілкування Інституту соціальної

та політичної психології НАПН України.

Київ, Україна.

bobrovalarisa284@gmail.com

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ЯК СУСПІЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Анотація. У статті розглянуто громадську думку як феномен масової свідомості, соціальний інститут і важливий чинник розвитку суспільства, який містить потужний потенціал із спрямування соціальної поведінки великих груп людей. Окреслено основні підходи до визначення громадської думки та проаналізовано її структурно-змістову, динамічну й функціональну складові. Встановлено, що громадська думка є продуктом масової свідомості, що репрезентує оціночні судження соціальних суб'єктів, на які впливають світоглядні норми, ідеї, цінності, сформовані в суспільній свідомості, а також інтереси та потреби, вироблені в процесі освоєння соціального буття. З'ясовано, що для функціонування громадської думки необхідні: суб'єкт, предмет інтересу, сформованість та канали вираження. Суб'єктами (носіями) громадської думки можуть бути малі і великі соціальні спільноти різного рівня організації. Основними критеріями для визначення об'єкта громадської думки виступають громадські інтереси, актуальність та дискусійність. За своїми динамічними характеристиками громадська думка є нестабільною, мінливою та суперечливою. Вона відображає перетворення сучасного суспільства і повсякчас перебуває у стадії змін. У дослідженні розкрито основні етапи формування і розвитку громадської думки. Визначено, що громадська думка формується в процесі руху інформації в суспільстві, відображає людське буття, суспільну практику людей і виступає як регулятор діяльності. Встановлено, що громадська думка за належною освіченістю, інформованістю мас з певного питання, може бути дієвою силою, впливаючи на всі процеси суспільного життя. Стверджено, що становлення громадської думки зумовлено поєднанням особливостей суспільної свідомості та соціального буття будь-якого суспільства на конкретному етапі його розвитку і трансформації.

Ключові слова: громадська думка; структурно-змістова складова громадської думки; динаміка громадської думки; функції громадської думки; формування громадської думки.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Громадська думка є одним з явищ суспільного життя, яке викликає постійний та глибокий інтерес. Вона відіграє винятково важливу роль у діяльності держави, політичних партій, громадських рухів, та взагалі, кожної людини. Зростання її впливу на соціальні відносини пов'язані з демократизацією життя, підвищенням культурного та освітнього рівня населення, процесами глобалізації. У сучасній Україні відбувається процес інституалізації громадської думки. Це – складний, тривалий процес, оскільки безпосередньо пов'язаний з демократичними, політичними, соціально-економічними перетвореннями, нормалізацією соціокультурних процесів у суспільстві. Врахування громадської думки є важливою умовою розбудови справжньої демократичної держави. Отже, проблема вивчення особливостей громадської думки як суспільного феномену, є актуальною для сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен громадської думки (Public Opinion) має давню історію становлення і вивчення. Свій внесок у розробку теорії громадської думки зробили класики суспільствознавства Г. Тард [10], Г. Лебон, Ф. Тьонніс, публіцист У. Ліппман [7], філософи Н. Маккіавелі, Т. Гоббс, Ш. Монтеск'є та ін. Докладний огляд досягнень класичних праць представників світового суспільствознавства з проблематики громадської думки, презентує в своїх роботах Е. Ноель-Нойман [8]. Серед українських вчених громадську думку вивчали В. Оссовський, О. Нельга, В. Матусевич, Л. Орбан-Лембрик та інші.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті полягає у теоретичному аналізі громадської думки як складного явища суспільного життя.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі **завдання**: проаналізувати сучасні підходи до вивчення громадської думки та визначити структурно-змістову, динамічну й функціональну складові громадської думки.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Нині існує надзвичайно велика кількість визначень феномену «громадська думка», кожне з яких акцентує увагу на певному його аспекті, водночас жодне з цих визначень не вичерпує всю його різнобічність і складність.

І не випадково чимало зарубіжних і вітчизняних дослідників (Г. Чілдс, Ю. Хабермас, Д. Гавра, В. Коробейников, Б. Грушин та ін.) вважають, що в сучасній соціології навряд чи є інше поняття, зміст якого такий неясний і викликає стільки суперечок (Петрунько, 2013) [9].

У своїй концепції масової свідомості Б. Грушин компромісно визначав громадську думку як плюралістичне утворення масової свідомості, що репрезентує явне чи приховане ставлення різних груп людей до суспільних інститутів, подій і фактів соціальної дійсності і, на його думку, з одного боку, вбирає в себе всі існуючі форми свідомості, а з другого – входить до кожної з них як спосіб їх існування (Грушин, 1967) [6].

За даними докладного аналізу, здійсненого П. Фроловим, громадську думку визначають як: сукупність індивідуальних думок; способи поведінки людей, включених у соціальну комунікацію; колективну оцінку актуальних подій і явищ суспільного життя; ставлення, що може бути прихованим і явним, суперечливим і консолідованим; систему суджень; результат опитувань населення, цільових груп з певних актуальних питань; однакові погляди (згоду) з питань, що мають важливе емоційне або ціннісне значення; поширені настанови із спірних питань; результат спілкування, інтенсивного обміну поглядами; форму, стан або прояв масової чи суспільної свідомості, синтез буденної і теоретичної свідомості; форму колективної суспільно-пізнавальної діяльності; спільну зацікавлено-ціннісну оцінку й похідну з неї практичну діяльність соціальних суб'єктів і результати цієї діяльності; форму або спосіб переживання і пізнання світу; спонукальне джерело соціальної дії; засіб інтеграції індивідів в єдину соціальну спільноту; машину ідеологічної війни; спосіб впливу на інформаційні потоки соціального середовища; спосіб взаємозв'язку громадськості і владних структур; атрибут громадянського суспільства; невідповідальну (дорадчу) форму влади; компонент соціальної ситуації, середовище реалізації політики; як особливий соціальний інститут; можливий інститут соціалізації; інструмент адаптації специфічний соціальний феномен, соціальне явище тощо (Фролов, 2013) [12].

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для вирішення поставленої мети використано теоретичні методи наукового дослідження: теоретичний аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми у філософській, психологічній та соціологічній літературі, узагальнення, систематизація з метою визначення сутнісних характеристик громадської думки, механізмів її формування та особливостей функціонування в сучасному соціумі.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESULTS OF THE RESEARCH

Громадська думка є одним із найдавніших суспільних феноменів. Ще з античних часів можна простежити дві тенденції: від ототожнення думки та істини софістами (як кому здається, так є і насправді) і до повного ігнорування правителями думки пересічних громадян. Одні кажуть: «Vox populi – vox Dei» («Голос народу – голос Бога»), а інші: «Che's volgareignorante ogn'un repretenda e parli piu di quel che meno intenda» («Неосвічений простолудин береться за все і говорить більш за все про те, про що він найменше знає») (Гегель, 1934) [4]. Для філософських поглядів Парменіда, Емпедокла, Демокрита характерно протиставлення категорій «думки» і «знання». Думка розглядалась цими мислителями як помилкове знання, щось неясне, нестійке, яке йде всупереч раціональній істині. Але вже після виникнення вчень Сократа, Платона і Аристотеля все більше визнання отримує інший погляд: думка є щось середнє між знанням і вірою. Вона являє, ніби, поєднувальну ланку між чистою чуттєвістю і раціональною істиною. Боротьба цих двох тенденцій продовжувалась і тоді, коли у сфері наукового, філософського дослідження виникло явище, яке позначалося терміном «громадська думка» (англ. *publik opinion*). Вперше його застосував у другій половині XII ст. англійський державний діяч, лорд Д. Солсбері, щоб позначити моральну підтримку населенням країни дій парламенту. Поступово цей термін став загальноприйнятим.

Вивчення громадської думки було започатковано у США в XIX ст. Воно було зумовлене попитом на інформацію, пов'язану з конкуренцією партій, прогнозуванням перемоги на виборах певного кандидата тощо. Ініціатива у проведенні таких опитувань належала власникам журналів і газет, які завдяки цьому розширювали коло своїх читачів, збільшували тиражі видань. Вони увійшли в історію під назвою «солом'яні опитування», оскільки ще не були науковими, не мали чіткої методики, вибірки, а тому нерідко видавали неточні прогнози. А невдача американського часопису, який неточно передбачив результати президентських виборів, започаткувала науковий підхід у вивченні громадської думки.

На початку XX ст. інтерес до громадської думки зростав, започаткувавши новий етап у практиці її дослідження. Передусім він стосувався вироблення теоретичних засад формування, функціонування та вивчення громадської думки. У різних країнах світу з'являлися наукові спроби з'ясувати цей феномен, виокремити його суб'єкт та об'єкт, дослідити механізми та чинники його формування тощо. Найпомітнішими серед них були праці класиків суспільствознавства Г. Тарда «Громадська думка і натовп», А.-Л. Лоуелла «Громадська думка і народний уряд»,

Ф. Тьонніса «Критика громадської думки» та інші. В цей період почалося масове вивчення громадської думки у США та інших країнах [10].

Нині найвпливовішими сучасними західними теоріями вважають моралізувально-нормативну теорію громадської думки Ю. Габермаса, концепцію Е. Ноель-Нойман та теорію У. Ліпмана (Багмет, 2008) [3], [1], [8], [7].

Ю. Габермас вважає, що основою формування громадської думки є діяльність соціальних суб'єктів. Філософ зазначає: «Не існує жодної громадської думки... яка б не була діяльністю, що відображає або репрезентує діяльність групи або корпорації груп» (Габермас, 2000) [3]. Отже, саме діяльність виступає основою та предметно-практичним результатом громадської думки. Причиною діяльності соціальних суб'єктів виступає потреба у взаємодії та комунікації, яка є однією із базових потреб соціальних суб'єктів. Об'єднання людей у маси зумовлюються бажаннями самоствердитися і самореалізуватися, часто – доказати свою потрібність соціуму» (Городенко, 2013) [5]. Відтак, щоб підтримувати свою ідентичність у суспільстві, соціальні суб'єкти прагнуть до діалогу з іншими людьми, до об'єднання з ними, до консенсусу в обміні ідеями та думками.

На думку Е. Ноель-Нойман, в процесі комунікації соціальні суб'єкти несвідомо набувають потреби прийти до загальної згоди, а тому спостерігають за думкою інших, що підтверджує їх соціальну природу. За твердженням дослідниці, вони орієнтуються на панівну думку, замовчуючи ту, яка на їх погляд складає меншість. Такий ефект дослідниця називає «спіраллю мовчання» Він пов'язаний із явищем ізольованості індивіда, а страх самотності є важливим фактором формування громадської думки (Ноель-Нойман, 1996) [8]. Відтак, соціальні суб'єкти стають залежними від артикульованої думки в суспільстві. І тому громадська думка може виражати позицію більшості соціальних суб'єктів або бути невираженою і не проявлятися у соціальному бутті, навіть якщо її поділяє більшість соціальних суб'єктів. На основі цього, дослідники виділяють домінуючу, тобто думку, якої дотримується більшість та локальну думку, тобто думку, якої дотримується меншість. Водночас не завжди домінуюча індивідуальна і громадська думка може бути істиною, а локальна – хибною чи спірною, хоча дослідники класифікують її відповідно до цього чинника. Найчастіше доказовість інформації, що вміщує громадська думка не оцінюється її суб'єктами, натомість збільшується кількість неправдивих чуток, пліток і стереотипів.

У. Ліпман вказував на природу формування стереотипів і їх роль у формуванні громадської думки. Він зазначав, що стереотипи – це, по суті,

набуті фіксовані настанови, які були переведені в стан неусвідомленого, як звичні шаблони, що втратили раціональне підґрунтя в процесі їх творення (Ліппман, 2004) [7]. Стереотипи включають переконання, які спадково передаються як соціальний досвід, чим пояснюється взаємозв'язок громадської думки із нормою і традицією, як усталеними, укоріненими формами громадської думки. У сучасному світі вони прискорюють формування судження, а неперевірена інформація допомагає малювати у суспільній свідомості соціальних суб'єктів безпечну та комфортну картину світу, що знаходиться поза їх межами. Стереотипи «ніби створюють платформу для утримання часу», там, де соціальним суб'єктам комфортно, тоді, як правдива інформація може бути неприємною. До цієї ж категорії форм громадської думки можна віднести й приказки, прислів'я, які є результатом громадської думки попередніх поколінь.

В українській філософській традиції осмислення феномена громадської думки пов'язане з творчістю українських просвітників-гуманістів, розповсюдження ідей яких відбулось в умовах наростання гніту народу, посилення інтересу до культури, історії, української мови. Проблема співвідношення людини, суспільства і держави висвітлюється у працях М. Драгоманова, І. Франка, М. Грушевського, В. Липинського, Д. Чижевського та інших. У своїх працях українські мислителі та практики державотворення досліджували ідеї соціальної та політичної свободи, патріотизму, самоти і страждання, піднесення національної самосвідомості, пошуку чинників, які дозволяють набуті ознак єдиного українського народу.

За останнє десятиліття інтерес до громадської думки в Україні помітно поживав, що зумовлено демократизацією політичного, соціально-економічного, духовного життя. Сформувався кілька напрямів її дослідження. Один із них пов'язаний зі спробами українських вчених переосмислити сутність громадської думки, інтерпретувати її з позицій сучасного соціологічного знання, показати її значення як соціальної інституції, визначити механізми її формування та функціонування.

Інший напрям націлений на дослідження громадської думки у різних сферах людської життєдіяльності – політиці, економіці, освіті, соціальному управлінні, вивченні електоральної, споживчої поведінки людей тощо. З позиції сучасного соціологічного знання, громадська думка – специфічний вияв масової свідомості, що виражається в оцінках (вербальних і невербальних) і характеризує ставлення людей до суспільно значущих подій і фактів, актуальних проблем суспільного життя.

Як суспільний феномен, громадська думка має такі сутнісні характеристики:

- вона є не арифметичною сумою думок окремих індивідів щодо певного питання, а інтегративним утворенням, яке має історичні, часові, територіальні особливості, складну структуру і виконує певні функції;
- формується внаслідок висловлювання групи людей, яка є не механічним утворенням, а характеризується певною спільністю інтересів та цілісністю;
- виявляється лише щодо актуальних для соціальної спільноти чи суспільства проблем, ситуацій;
- її характеризують інтенсивність поширення, стабільність, вагомість, компетентність, соціальна спрямованість;
- може виражатися як у вербальних судженнях, так і в реальній поведінці;
- часто є конфліктною (Городенко, 2013) [5].

Ключовими елементами природи громадської думки, які гарантують їй ознаки відносної стабільності, є її суб'єкт і об'єкт. Суб'єкт громадської думки – це її носій (автор, реципієнт). Об'єкт – це те, про що говориться від імені суб'єкта і, власне, становить зміст громадської думки.

Суб'єктами (носіями) громадської думки можуть бути малі і великі соціальні спільноти різного рівня організації, які:

- 1) відносно чисельні;
- 2) мають активну позицію з певних, небайдужих їй проблем соціального життя;
- 3) знаходяться в однаковій проблемній ситуації, володіють приблизно однаковою інформацією, мають досить подібні думки й оцінки;
- 4) усвідомлюють проблемність даної ситуації для себе й інших;
- 5) певним чином (і приблизно однаково) на цю проблемну ситуацію реагують (Тард, 1999).

Об'єкт (власне, зміст) громадської думки також є відносно сталим її елементом. За ступенем складності об'єкти громадської думки, поділяються на:

- 1) суспільно значущі факти;
- 2) суспільно значущі події і явища;
- 3) суспільні процеси.

Найпростіший об'єкт громадської думки – факти дійсності, які включаються до системи взаємодії людей як засіб зберігання і передачі інформації і можуть слугувати стимулом соціальної активності. Більш складні об'єкти громадської думки – події і явища (послідовність певних фактів, що передбачають їхню оцінку залученими до них суб'єктів). Найскладнішими об'єктами громадської думки є суспільні процеси.

Динамізм, відсутність чітких ознак і меж є причиною того, що процеси не завжди адекватно і, досить вибірково, відображаються громадською думкою. Слід зауважити, що далеко не усі явища та процеси, що відбуваються в навколишньому середовищі, мають відображення в громадській свідомості, а відтак формують громадську думку. Тому основним критерієм для визначення об'єкта громадської думки виступають громадські інтереси. Іншим, не менш важливим критерієм є актуальність та дискусійність, які породжують ланцюгову реакцію під назвою «обмін думками». Отже, аналізувати громадську думку (як певну сформовану, або таку, що перебуває в процесі формування позицію конкретної громади) слід з урахуванням певного елемента ситуативності, беручи до уваги усі можливі вихідні параметри та реальні фактори впливу.

У сутнісній структурі громадської думки виділяють такі компоненти: раціональна (пізнавально-інтелектуальна), емоційна та вольова (феномен суспільної, колективної волі). Раціональний аспект громадської думки нерозривно пов'язаний з вольовим та емоційним як із синтезом масових відчуттів, настроїв та переживань. Завдяки громадській волі і психічним настроям масового суб'єкта реалізуються на практиці ті уявлення, погляди та знання, які є раціональною складовою сутності громадської думки. Попри це, вольова компонента сприяє перетворенню громадської думки із суто духовного утворення в духовно-практичне (Бурдье, 1993) [2].

За своїми динамічними (процесуальними) характеристиками (на відміну від структурних характеристик) громадська думка є нестабільною, мінливою, суперечливою, нечутливою до одних впливів і здатною до швидких, рішучих і несподіваних змін унаслідок інших. Вона повсякчас перебуває у стадії формування, змін, творення й перетворення. Її розвиток має кілька етапів:

1) *етап зародження і виникнення* (ознаки етапу: інтерес до певної проблеми, активний пошук інформації, що стосується цієї проблеми, вироблення індивідуальних суджень, потреба висловити свою думку, обмінятися нею з іншими суб'єктами соціальної взаємодії);

2) *етап становлення, формування* (ознаки етапу: взаємодія суб'єктів, обмін думками, емоціями, оцінками, пошук і згуртування однодумців, виявлення подібних і протилежних суджень та вироблення спільних, узгоджених, консолідованих ідей і думок, які набувають легітимності і впливають на дії людей і соціальних інститутів);

3) *етап функціонування* (ознаки етапу: проблема перебуває у фокусі інтересу і загальної уваги, зацікавлені суб'єкти належно інформовані щодо неї, існує переконання у правильності думки, для неї характерні соціальна

зрілість, сталість, інтенсивність поширення і публічність, вона слугує орієнтиром і регулятором соціальних дій і поведінки;

4) *етап деактуалізації і «розпаду»*, відмирання (ознаки етапу: зниження масового інтересу до проблеми, втрата її актуальності й гостроти для більшості (наприклад: у разі, якщо проблему вже розв'язано; якщо з'явилося щось, що її витіснило; якщо вирішення цієї проблеми, попри множину докладених зусиль, наразі неможливе); думка дедалі більше втрачає громадськість і перетворюється на розрізнені міркування окремих людей.

Громадську думку розглядають у двох вимірах:

- як оцінне судження щодо конкретних проблем, явищ, процесів суспільного життя, ставлення до конкретних об'єктів дійсності;
- як важливу соціальну інституцію суспільства, що визначає, якими мають бути суб'єкти громадської думки і суб'єкти влади, щоб відносини між ними (з урахуванням специфіки відповідного суспільства, його соціального устрою тощо) були легітимними, інституційними, впорядкованими і по можливості стабільними.

Оцінне судження може бути негативним, позитивним чи нейтральним, з іншого боку, – адекватним чи неадекватним по відношенню до об'єкта. Базовою основою оцінного судження виступають ті цінності, які вже сформовані в індивіда чи групи. Адекватність відображення дійсності в громадській думці зумовлена цілим спектром факторів – внутрішніх та зовнішніх, які впливають на громадську думку протягом усього процесу, на кожному етапі її розвитку. Одним із таких факторів є упередження, які формуються під впливом соціального буття у суспільній свідомості і ніяк не відповідають дійсній картині світу. Їх простота та набутий характер, на відміну від реальності, ускладнює (уповільнює або пришвидшує) зміну оцінного судження, що загрожує формуванням помилкової громадської думки у суспільстві. Кількість упереджень, що включає громадська думка залежить від кількості доступної інформації. Отже, чим більше поінформовані люди щодо якоїсь проблеми, тим чіткішу думку вони висловлюють (Чукут, 1999) [11].

У сучасній Україні відбувається інституалізація громадської думки (тобто становлення її як соціального інституту). Це складний, тривалий процес, оскільки безпосередньо пов'язаний з демократичними, політичними, соціально-економічними перетвореннями, нормалізацією соціокультурних процесів у суспільстві. На цьому тлі виокремлюються проблеми, пов'язані з особливостями функціонування громадської думки, вирішення яких є необхідним для її успішної інституалізації в

українському суспільстві. Одна з них пов'язана з необхідністю поліпшення характеристик громадськості – освітнього рівня, компетентності, вміння аналізувати події тощо. Не менш важливою є зміна ставлення управлінських структур до громадської думки, зосередженість на вивченні і врахуванні її у своїй діяльності. Це зумовлює необхідність розробки і впровадження механізмів, які б створювали умови для творчої, продуктивної взаємодії громадської думки з владними управлінськими структурами та іншими соціальними інституціями.

На різних етапах розвитку суспільства, у різних типах суспільств та політичних режимів (тоталітарних, ліберальних, демократичних) громадська думка як соціальна інституція має свої особливості. Так, за тоталітарних режимів вона є безсилою, за ліберальних – береться до уваги за можливістю і тільки за демократичного правління, стає дієвою силою, впливаючи на всі процеси суспільного життя.

Громадська думка виконує надзвичайно різноманітні функції, які можна об'єднати в три великі групи:

- 1) когнітивні (інформувальні, рефлексивні, аналітико-прогностичні, креативно-перетворювальні тощо);
- 2) експресивні (оцінки і ставлення, обмін емоціями і почуттями тощо);
- 3) регулятивні (функції соціального впливу і соціального контролю).

Когнітивні функції полягають в критичному осмисленні громадською думкою суспільних подій, явищ, процесів, дій, рішень та інших показників ефективності соціальних інституцій і владних структур; рефлексивному аналізі цих явищ і свого місця в них; прогнозуванні розвитку подій і власної спроможності брати у них участь.

Експресивні функції (або функції оцінки і ставлення) полягають у виявленні емоцій, почуттів, певної позиції щодо суспільних подій, явищ, процесів, суспільних проблем. Експресивні реакції можуть бути як очевидними, так і прихованими, імпліцитними, але вони завжди мають місце. З одного боку – вони опосередковують мотивацію й соціальну поведінку суб'єктів громадської думки, а з другого – є засобом опосередкованого контролю за діями влади та інших соціальних суб'єктів в усіх сферах суспільного буття.

Система *регулятивних* функцій (як прямої, так і опосередкованої дії), власне, й існує, з одного боку – для узгодження соціально значущих відносин між індивідами, соціальними групами і суспільством, з другого боку – для інтеграції емоцій та почуттів, як чуттєвої основи консолідаційних настроїв.

Основними каналами вияву громадської думки є референдуми, опитування населення, збори, маніфестації тощо.

Громадська думка формується в процесі руху інформації в суспільстві, відображає людське буття, суспільну практику людей і виступає як регулятор діяльності. Вона створюється під впливом буденної свідомості, настанов, стереотипів, емпіричних знань, навіть забобонів, а також науки, мистецтва, політики і, зрозуміло, всіх джерел масової комунікації. Виражають і формують громадську думку, засоби масової інформації, які з одного боку акумулюють досвід і волю мільйонів, а з другого – впливають не тільки на свідомість, а й на вчинки, групові дії людей. У демократичному суспільстві, управління соціальними процесами передбачає вивчення та вплив засобів масової інформації саме на громадську думку.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

У результаті теоретичного аналізу встановлено, що громадська думка – це інтегративне утворення, яке має історичні, часові, територіальні особливості, складну структуру і виконує важливі функції.

Визначено, що громадська думка належить до сфери масової свідомості та відображає її через категорію публічності, оприлюднення. Суб'єктом громадської думки є колектив, частина суспільства, певна соціальна група, в яких сформувалися спільні думки.

Обговорення індивідуальних поглядів та позицій – є сутнісною рисою громадської думки. Об'єктом громадської думки є нескінченне різноманіття подій, фактів, явищ суспільного життя. Основним критерієм для визначення об'єкта громадської думки виступають громадські інтереси.

Громадська думка може формуватися дуже швидко, або знаходиться у постійному процесі формування та зміни. Вона завжди відображає певний моральний стан суспільства та рівень його демократичності.

Перспективи подальших досліджень. Представлені результати досліджень є початковою ланкою у визначенні ролі громадської думки у різноманітних сферах людської життєдіяльності сучасної України, зокрема освітньої.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] М. О. Багмет, «Громадська думка як соціальний феномен: аналіз теоретико-методологічних підходів», *Наукові праці Чорноморського держ. ун-ту ім. П. Могили*, Т. 103, с. 57–60, 2008.
- [2] П. Бурдье, *Социология политики*. Москва, Россия: Изд. Socio-Logos, 1993.
- [3] Ю. Габермас, *Структурні перетворення в сфері відкритості*. Львів, Україна: Літопис, 2000.
- [4] В. Ф. Гегель, *Сочинения. Философия права, Т. VII*. Москва, Россия: Изд. Соцэкгиз, 1934.
- [5] Л. М. Городенко, «Поняття "масова свідомість" принципи формування і демасифікації», *Українське журналістикознавство*, Вип. 14, с. 62–66, 2013. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/z828QV> Дата звернення: Лип. 28, 2022.
- [6] Б. А. Грушин, *Мнения о мире и мир мнений. Проблемы методологии исследования общественного мнения*. Москва, Россия: Политиздат, 1967.
- [7] У. Липпман, *Общественное мнение*; К. А. Левинсон, К. В. Петренко, Ред. Москва, Россия: Изд. Ин-т Фонда Общественное мнение, 2004.
- [8] Э. Ноэль-Нойман, *Общественное мнение. Открытие спирали молчания*. Москва, Россия: Изд. Прогресс-Академия, 1996.
- [9] О. В. Петрунько, «Консолідувальний потенціал громадської думки: структурна, динамічна та функціональна складові», в *Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави*; М. М. Слюсаревського, Ред. Київ, Україна: Міленіум, Вип. 15, с. 207–214, 2013.
- [10] Г. Тард, «Мнение и топа», в *Психология толп*, Г. Лебон, Кн. 1. Москва, Россия: Изд. «КСП+», 1998, 416 с., с. 257–411. [Электронный ресурс]. Доступно: <https://is.gd/1WXoH8> Дата звернення: Лип. 28, 2022.
- [11] С. А. Чукут, «Сутність і роль громадської думки в процесах державотворення», *Грані*, № 3(5), с. 44–52, 1999.
- [12] П. Д. Фролов, «Громадська думка у соціологічному та соціально-психологічному вимірах», *Збірник наукових статей Київського міжнародного університету і Інституту соціальної та політичної психології НАПН України*, Вип. 4, с. 239–252, 2013.

PUBLIC OPINION AS A SOCIAL PHENOMENON

Larisa Bobrova,

Candidate of Psychological Sciences,
Senior scientific officer of the of Communication Psychology Lab,
Institute for Social and Political Psychology
of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.
Kiev, Ukraine.

bobrovalarisa284@gmail.com

Abstract. Public Opinion is considered as a mass awareness phenomenon, social institution, and important factor of social development, which contains a powerful potential to influence the social behavior of large groups of people.

The main approaches to defining public opinion are outlined and its structural and substantive, dynamic and functional components are analyzed. It has been established that public opinion is a product of mass consciousness, which represents the evaluative judgments of social subjects, which are influenced by worldview norms, ideas, values formed in public consciousness, as well as interests and needs developed in the process of mastering social life. As a result of the study it was determined that public opinion is a product of the mass consciousness, representing the value judgments of social subjects, which are influenced by ideological norms, ideas, values that have developed in the public consciousness, as well as the interests and needs developed in the process of social life. The main stages of formation and development of public opinion, which is formed during the movement of information in society, reflects the social practice of people and acts as a regulator of activity. It is substantiated that public opinion, subject to the awareness of the masses on a particular issue, can be an effective force, which affects all the processes of life of society. The development of public opinion is conditioned by the peculiarities of public consciousness and social existence of society at a particular stage of its development and transformation.

Key words: Public Opinion; Structural-content Component of Public Opinion; Dynamics of Public Opinion; Functions of Public Opinion; formation of Public Opinion.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] M. O. Bahmet, «Hromadska dumka yak sotsialnyi fenomen: analiz teoretyko-metodolohichnykh pidkhodiv», Naukovi pratsi Chornomorskoho derzh. un-tu im. P. Mohyly, T. 103, s. 57–60, 2008.
- [2] P. Burd'e, Sociologiya politiki. Moskva, Rossiya: Izd. Socio-Logos, 1993.
- [3] Yu. Habermas, Strukturni peretvorennia v sferi vidkrytosti. Lviv, Ukraina: Litopys, 2000.
- [4] V. F. Gegel', Sochineniya. Filosofiya prava, T. VII. Moskva, Rossiya: Izd. Socekgiz, 1934.
- [5] L. M. Horodenko, «Poniattia "masova svidomist" pryntsyipy formuvannia i demasyfikatsii», Ukrainske zhurnalistykoznavstvo, Vyp. 14, s. 62–66, 2013. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/z828QV> Data zvernennia: Lyp. 28, 2022.
- [6] B. A. Grushin, Mneniya o mire i mir mnenij. Problemy metodologii issledovaniya obshchestvennogo mneniya. Moskva, Rossiya: Politizdat, 1967.
- [7] U. Lippman, Obshchestvennoe mnenie; K. A. Levinson, K. V. Petrenko, Red. Moskva, Rossiya: Izd. In-t Fonda Obshchestvennoe mnenie, 2004.
- [8] E. Noel'-Nojman, Obshchestvennoe mnenie. Otkrytie spirali molchaniya. Moskva, Rossiya: Izd. Progress-Akademiya, 1996.
- [9] O. V. Petrunko, «Konsoliduvalnyi potentsial hromadskoi dumky: strukturna, dynamichna ta funktsionalna skladovi», v Problemy politychnoi psykholohii ta yii rol u stanovlenni hromadianyna Ukrainskoi derzhavy; M. M. Sliusarevskoho, Red. Kyiv, Ukraina: Milenium, Vyp. 15, s. 207–214, 2013.
- [10] G. Tard, «Mnenie i topa», v Psihologiya tolpa, G. Lebon, Kn. 1. Moskva, Rossiya: Izd. «KSP+», 1998, 416 s., s. 257–411. [Elektronnyj resurs]. Dostupno: <https://is.gd/1WXoH8> Data zvernennia: Lyp. 28, 2022.
- [11] S. A. Chukut, «Sutnist i rol hromadskoi dumky v protsesakh derzhavotvorennia», Hrani, № 3(5), s. 44–52, 1999.
- [12] P. D. Frolov, «Hromadska dumka u sotsiolohichnomu ta sotsialno-psykholohichnomu vymirakh», Zbirnyk naukovykh statei Kyivskoho mizhnarodnogo universytetu i Instytutu sotsialnoi ta politychnoi psykholohii NAPN Ukrainy, Vyp. 4, s. 239–252, 2013.

*Стаття надійшла до редакції
28 липня 2022 року*